

На основу члана 67. став 3. Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 6/20),

Министар просвете, науке и технолошког развоја доноси

П РА В И Л Н И К

о плану и програму наставе и учења стручних предмета средњег стручног образовања у подручју рада Машинство и обрада метала

Члан 1.

Овим правилником утврђује се план и програм наставе и учења стручних предмета средњег стручног образовања у подручју рада Машинство и обрада метала за образовни профил техничар за компјутерско управљање (CNC) машина, који је одштампан уз овај правилник и чини његов саставни део.

Члан 2.

Даном почетка примене овог правилника престаје да важи Правилник о плану и програму наставе и учења стручних предмета средњег стручног образовања у подручју рада Машинство и обрада метала („Службени гласник РС – Просветни гласник”, број 6/18).

Члан 3.

Ученици уписани у средњу школу закључно са школском 2017/2018. годином у подручју рада Машинство и обрада метала за образовни профил техничар за компјутерско управљање, у четворогодишњем трајању, стичу образовање по Правилнику о наставном плану и програму за стицање образовања и васпитања у трогодишњем и четворогодишњем трајању у стручној школи за подручје рада Машинство и обрада метала („Службени гласник РС – Просветни гласник”, бр. 3/93, 1/94, 3/95, 1/96, 8/96, 5/97, 20/97, 6/98, 8/98, 3/99, 1/01, 9/02, 9/03, 22/04, 1/05, 7/05, 12/06, 9/13, 11/13, 14/13, 11/15 – др. правилник, 21/15 и 1/16 – др. правилник), у делу који се односи на наставни план и наставни програм стручних предмета за образовни профил техничар за компјутерско управљање – до краја школске 2021/2022. године.

Ученици уписани у средњу школу закључно са школском 2019/2020. годином у подручју рада Машинство и обрада метала за образовни профил техничар за компјутерско управљање (CNC) машина, у четворогодишњем трајању, стичу образовање по плану и програму наставе и учења који је био на снази до почетка примене овог правилника – до краја школске 2023/2024. године.

Члан 4.

Овај правилник ступа на снагу наредног дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије – Просветном гласнику”, а примењује се од школске 2020/2021. године.

**ПЛАН И ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА
ЗА ОБРАЗОВНИ ПРОФИЛ ТЕХНИЧАР ЗА КОМПЈУТЕРСКО УПРАВЉАЊЕ (CNC) МАШИНА**

СТАНДАРД КВАЛИФИКАЦИЈЕ

- 1. Назив квалификације:** Техничар за компјутерско управљање (CNC) машина
- 2. Сектор - подручје рада:** Машинство и обрада метала
- 3. Ниво квалификације:** IV
- 4. Начин стицања квалификације:**
Квалификација се стиче након успешног завршеног процеса образовања у средњој стручној школи.
- 5. Трајање образовања:**
Програм средњег стручног образовања за стицање квалификације траје четири године.
- 6. Начин провере:**
Достигнутост исхода програма средњег стручног образовања се проверава на матурском испиту који спроводи средња школа.
- 7. Заснованост квалификације:**
Квалификација се заснива на опису рада, циљевима и исходима стручног образовања.
  - 7.1 Опис рада**
Дужности - стручне компетенције:
    - Припрема и организација рада
    - Израда програма за компјутерски управљану (CNC) машину
    - Обрада изратка на компјутерски управљаној (CNC) машини
    - Предузимање мера безбедности и здравља на раду и заштите животне средине

Дужности - стручне компетенције	Задаци - јединице компетенција
Припрема и организација рада	<ul style="list-style-type: none"> - Планира и припрема технолошки поступак и техничкотехнолошку документацију - Припрема потребну опрему, уређаје и алате за израду радног дела на CNC машина (радно место) према радном налогу - Учествоује у тиму и ефикасно комуницира са сарадницима - Примењује стандарде квалитета у свим фазама рада - Прати иновације у области и примењује их у пракси
Израда програма за компјутерски управљану (CNC) машину	<ul style="list-style-type: none"> - Израђује главни програм и подпрограме за рад CNC машине по технолошким операцијама (врши његову проверу симулацијом помоћу рачунара) - Генерише програм (G-код) за дату CNC машину - Уноси програм у управљачку јединицу CNC машине - Тестира програм, врши његову симулацију преко управљачке јединице и коригује га на CNC машини - Врши архивирање програма
Обрада издатка на компјутерски управљаној (CNC) машини	<ul style="list-style-type: none"> - Подешава параметре CNC машине за рад према програму - Припрема и подешава магацин алата - Обрађује обрадак према програму - Проверава изглед и димензије обратка - Врши сталну/повремену контролу у току обраде - Врши корекцију параметара на основу утврђене неправилности - Контролише квалитет обратка - Попуњава радни налог
Предузимање мера безбедности и здравља на раду и заштите животне средине	<ul style="list-style-type: none"> - Примењује мере личне заштите - Обезбеђује своје радно окружење - Уклања отпадни материјал на прописан начин - Чисти радно место и опрему

7.1.1 Екстремни услови под којима се обавља посао са стеченом квалификацијом:

- Загађеност ваздуха
- Бука која онемогућава нормалну комуникацију
- Вибрације
- Физички напор - стајање 8 сати

7.1.2 Изложеност ризицима при обављању посла са стеченом квалификацијом:

- Ризик од механичких повреда
- Ризик од излагања узроцима стреса
- Ризик од опекотина

7.2 Циљеви стручног образовања

Циљ стручног образовања за квалификацију Техничар за компјутерско управљање(CNC) машине је оспособљавање лица за програмирање CNC машине и обраду делова на CNC машинама. Неопходност сталног прилагођавања променљивим захтевима тржишта рада, потребе континуираног образовања, стручног усавршавања, развој каријере, унапређивања запошљивости, усмерава да лица буду оспособљавана за:

- примену теоријских знања у практичном контексту;
- преузимање одговорности за властито континуирано учење и напредовање у каријери;
- благовремено реаговање на промене у радној средини;
- ефикасан рад у тиму;
- примену сигурносних и здравствених мера у процесу рада;
- примену мера заштите животне средине у процесу рада;
- употребу информатичке технологије у прикупљању, организовању и коришћењу информација у раду и свакодневном животу.

7.3 Исходи стручног образовања

Стручне компетенције	Знања	Вештине	Способности и ставови
По завршеном програму образовања, лице ће бити у стању да:			
Припрема и организује рад	<ul style="list-style-type: none"> - опише технолошки поступак за одређени радни задатак - описује начин избора и припреме одговарајућих машина, алата, прибора и материјала - планира операције, захвате, план стезања, карту алата - оптимизује параметре обраде и редослед захвата - наводи мере за сигуран рад у складу са прописима безбедности и здравља на раду и врши одабир заштитних средстава - опише значај вођења евиденције о утрошцима материјала, времена, дневној или периодичној производњи	<ul style="list-style-type: none"> - врши израду технолошког поступка за задати радни предмет - врши избор и припрему одговарајућих машина, алата, прибора и материјала - дефинише нулу комада - нацрта план стезања - израђује план резања - припрема радни налог - одабира оптималан алат према радном налогу - израчуна параметре обраде - предузима мере за сигуран рад у складу са прописима ХТЗ и врши одабир заштитних средстава - води евиденције о утрошцима материјала, времена, дневној или периодичној производњи	<ul style="list-style-type: none"> - савесно, одговорно, уредно и прецизно обавља поверене послове; - испољи креативност и иновативност у раду; - ефикасно планира и организује време; - испољи позитиван однос према значају спровођења прописа и важећих стандарда у области машинске обраде; - испољи позитиван однос према функционалности и техничкој

			<p>исправности опреме и уређаја које користи при обављању посла;</p> <ul style="list-style-type: none"> - решава проблеме у раду; - буде спреман на даље учење и усавршавање; - испољи љубазност, комуникативност, предузимљивост, флексибилност у односу према сарадницима; - буде прилагодљив на промене у раду; - испољи аналитичност при обављању посла;
<p>Израда програма за компјутерски управљану (CNC) машину</p>	<ul style="list-style-type: none"> - опише потребан стезни и резни алат и прибор за програм у складу са технолошким процесом обраде - опише главни програм и подпрограме за рад CNC машине по технолошким операцијама - дефинише програм (G-код) за дату CNC машину - објасни технолошке поступке обраде на CNC машинама - опише рад са управљачком јединицом CNC машине - опише тестирање програма - опише симулцију програма преко управљачке јединице - објасни значај архивирања програма и техничкотехнолошку документацију 	<p>користи потребан стезни и резни алат и прибор за програм у складу са технолошким процесом обраде</p> <ul style="list-style-type: none"> - припрема главни програм и подпрограме за рад CNC машине по технолошким операцијама - изради технолошке поступке обраде на CNC машинама кроз програм - врши проверу симулацијом помоћу рачунара - пише програм (G-код) за дату CNC машину - уноси програм у управљачку јединицу CNC машине - изабере режиме рада са управљачком јединицом - тестира програм, врши његову симулцију преко управљачке јединице и коригује га на CNC машини - врши архивирање програма и техничкотехнолошку документацију 	-
<p>Обрада издатка на компјутерски управљаној (CNC) машини</p>	<ul style="list-style-type: none"> - опише подешавање параметара CNC машине за рад према програму - објасни припрему и подешавање магацина алата 	<ul style="list-style-type: none"> - постави параметре CNC машине за рад према програму - припреми и подеси магацин алата - изведе изредак према програму 	-

	<ul style="list-style-type: none"> - опише обраду обратка према програму - опише проверу изгледа и димензије обратка - објасни значај сталне/повремене контроле у току обраде - објасни разлоге за корекцију параметара на основу утврђене неправилности - објасни контролу квалитета обратка - опише попуњавање радног налога 	<ul style="list-style-type: none"> - проверава изглед и димензије обратка - изведе сталну/повремену контролу у току обраде - изведе корекцију параметара на основу утврђене неправилности - изведе контролу квалитета обратка - попуњава радни налог 	
<p>Предузима мере безбедности и здравља на раду и заштите животне средине</p>	<ul style="list-style-type: none"> - описује поступак коришћења и одржавања заштитних средстава и опреме у раду - описује прописе из области безбедности и здравља на раду - указује на потенцијалне узроке повреда због неодговарајуће употребе машина и алата - идентификује штетни материјал и опрему тако да штити околину - наводи прописе из области безбедности и здравља на раду. 	<ul style="list-style-type: none"> - користи и одржава заштитна средства и опрему у раду - примењује прописе из области безбедности и здравља на раду - одлаже штетни материјал на предвиђено место, тако да штити околину - примењује прописе из области заштите околине и радне средине. 	

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
за образовни профил Техничар за компјутерско управљање (CNC) машина*

	I РАЗРЕД								II РАЗРЕД								III РАЗРЕД								IV РАЗРЕД								УКУПНО					Σ
	недељно			годишње					недељно			годишње					недељно			годишње					недељно					годишње								
	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Т	В	ПН	Б	Т	В	ПН	Б						
A2: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	5	5	4	175	175	140	60	6	5	4	210	175	140	60	3	16		105	560		60	2	15			62	465		90	552	1375	280	270	2477				
1 Екологија и заштита животне средине	2			70																										70				70				
2 Техничко цртање		4			140																										140			140				
3 Машински материјали	2			70																										70				70				
4 Механика	1	1		35	35			1	1		35	35																		70	70			140				
5 Машински елементи								1	1		35	35																		35	35			70				
6 Електротехника и електроника								2			70																			70				70				
7 Компјутерска графика									3			105																			105			105				
8 Технологија машинске обраде								2			70			30																70			30	100				
9 Мерење и контрола квалитета															1	1		35	35											35	35			70				
10 Моделирање машинских елемената и конструкција																3		105													105			105				
11 Технологија за компјутерски управљане машине															2	2		70	70											70	70			140				
12 Програмирање за компјутерски управљане машине																4		140					7			217					357			357				
13 Пројектовање технолошких система																6		210		60			6			186	90				396		150	546				
14 Аутоматизација производње и флексибилни технолошки системи																						2			62					62				62				
15 Практична настава			4			140	60			4			140	30																		280	90	370				
16 Предузетништво																							2			62					62			62				
B2: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ															2			70				2				62				132				132				
1 Изборни предмет према програму образовног профила															2			70				2				62				132				132				
Укупно A2+B2	5	5	4	175	175	140	60	6	5	4	210	175	140	60	3	16	0	105	560	0	60	2	15	0		62	465	0	90	552	1375	280	270	2477				
Укупно A2+B2	14			550				15			585					19 (**21)			225 (**795)					17 (**19)			617 (**679)					2477 (**2609)						

Напомена: * Подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, вежбе, практичну наставу и наставу у блоку

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА
за образовни профил Техничар за компјутерско управљање (CNC) машина
када се реализује по дуалном моделу*

	I РАЗРЕД								II РАЗРЕД								III РАЗРЕД								IV РАЗРЕД								УКУПНО					Σ
	недељно			годишње					недељно			годишње					недељно			годишње					недељно					годишње								
	Т	В	ПШ	Т	В	ПШ	Б	Т	В	УКР	Т	В	УКР	Б	Т	В	УКР	Т	В	УКР	Б	Т	В	УКР	Т	В	УКР	Б	Т	В	ПШ	УКР	Б					
A2: ОБАВЕЗНИ СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	5	5	4	175	175	140	60	6	3	6	210	105	210	60	3	3	13	105	105	455	60	2	2	13	62	62	403	90	552	447	140	1068	270	2477				
1 Екологија и заштита животне средине	2			70																							70					70						
2 Техничко цртање		4			140																							140				140						
3 Машински материјали	2			70																							70					70						
4 Механика	1	1		35	35			1	1		35	35															70	70				140						
5 Машински елементи								1	1		35	35															35	35				70						
6 Електротехника и електроника								2			70																70					70						
7 Компјутерска графика									1	2		35	70															35	70			105						
8 Технологија машинске обраде								2			70			30													70				30	100						
9 Мерење и контрола квалитета															1	1		35	35								35	35				70						
10 Моделирање машинских елемената и конструкција																	3			105										105		105						
11 Технологија за компјутерски управљане машине															2	2		70	70								70	70				140						
12 Програмирање за компјутерски управљане машине																	4			140				7		217				357		357						
13 Пројектовање технолошких система																	6			210	60			6		186	90				396	150	546					
14 Аутоматизација производње и флексибилни технолошки системи																						2			62		62					62						
15 Практична настава			4			140	60			4			140	30														140	140	90		370						
16 Предузетништво																						2			62		62					62						
B2: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ															2			70				2			62		132					132						
1 Изборни предмет према програму образовног профила															2			70				2			62		132					132						
Укупно A2+B2	5	5	4	175	175	140	60	6	3	6	210	105	210	60	3 ^(**5)	3	13	105 ^(**175)	105	455	60	2 ^(**4)	2	13	62 ^(**124)	62	403	90	132 ^(**684)	447	140	1068	270 ^(**2609)					
Укупно A2+B2	14			550				15				585				19 ^(**21)			725 ^(**795)				17 ^(**19)			617 ^(**679)					2477 ^(**2609)							

Напомена: * Дуални модел подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, учење кроз рад код послодавца, вежбе, практичну наставу и наставу у блоку

Листа изборних предмета према програму образовног профила					
Рб	Листа изборних предмета	РАЗРЕД			
		I	II	III	IV
Стручни предмети					
1.	Хидраулика и пнеуматика			2	2
2.	Адитивне технологије			2	2
3.	Мехатроника			2	2
4.	Управљање системом квалитета			2	2

Остали обавезни облици образовно-васпитног рада током школске године

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељењског старешине	70	70	70	62	272
Додатни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунски рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремни рад *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

*Ако се укаже потреба за овим облицима рада

Факултативни облици образовно-васпитног рада током школске године по разредима

	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Језик другог народа или националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно			
Трећи страни језик	2 часа недељно			
Други предмети *	1-2 часа недељно			
Стваралачке и слободне активности ученика (хор, секције и друго)	30-60 часова годишње			
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге	15-30 часова годишње			
Културна и јавна делатност школе	2 радна дана			

*Поред наведених предмета школа може да организује, у складу са одређењима ученика, факултативну наставу из предмета који су утврђени наставним планом других образовних профила истог или другог подручја рада, као и у наставним плановима гимназије, или по програмима који су претходно донети.

Остваривање школског програма по недељама

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	35	35	35	31
Менторски рад (настава у блоку, пракса)	2	2	2	3
Обавезне ваннаставне активности	2	2	2	2
Матурски испит				3
Укупно радних недеља	39	39	39	39

Подела одељења у групе							
ра зр ед	предмет/модул	годишњи фонд часова				број ученика у групи - до	*Помоћни наставник
		Вежбе*	практична настава*	*настава у блоку	**учење кроз рад/блок		
I	Техничко цртање	140				15	-
	Механика	35				15	-
	Практична настава		140	60		10	ДА
II	Механика	35				15	-
	Машински елементи	35				15	-
	Компјутерска графика	105			70	15	-
	Технологија машинске обраде			30		10	-
	Практична настава		140		140/30	10	ДА
III	Мерење и контрола квалитета	35				15	-
	Моделирање машинских елемената и конструкција	105			105	15	-
	Технологија за компјутерски управљане машине	70				15	-
	Програмирање за компјутерски управљане машине	140			140	15	-
	Пројектовање технолошких система	210			210/60	10	ДА
IV	Програмирање за компјутерски управљане машине	217			217	15	-
	Пројектовање технолошких система	186			186/90	10	ДА
	Предузетништво	62				15	-

* Подразумева реализацију наставе кроз теоријску наставу, вежбе, практичну наставу и наставу у блоку

** Када се реализује по дуалном моделу